

בוסתנים ורעייה בשטחי היער: שיחה עם סוהיל זיידן

גלעד אוסטרובסקי

אגף הייעור, קק"ל

מטעים רבים ביערות סביב ירושלים. בשנות ה-50 קק"ל נטעה כ-40 אלף דונם חרובים במרחב מרכז. המטרה הייתה להשתמש בפרי החרוב להעשיר את המזון של הפרות. זה היה ניסוי שלא צלח. ואז שאלתי את עצמי – מה עושים עם החרובים? זה היה בשנות ה-90. חברתי לחוקר של עצי זית בספרד, בברצלונה, והתחלנו במחקר. חקרנו זנים שונים של חרובים שגדלו בישראל וכאלה שהובאו ממקורות אחרים. הזן שהתבלט לטובה נקרא א.א. אהרונסון, על שם אהרון אהרונסון, שהקים את חוות האקלום בעתלית.

החוקר התמקד בשימוש בזרעי החרובים כדי לייצר מייצבי מזון. לאחר מכן עסקנו במולסה (סירופ חרובים) שמייצרים מהציפה של החרוב. תוצאות המחקר הביאו לנטיעה של עצי חרוב ביוון, בספרד, באיטליה ובפורטוגל. בישראל הקים יזם ישראלי חברה שעוסקת בתחום, ועודד נטיעה של חרובים בארץ. כיום גדלים בישראל כ-40 דונם מטעים חקלאיים של חרובים ביישובים בצפון. לחרוב יתרונות רבים: העצים גדלים היטב בקרקעות שונות, החל מקו ראשון על שפת הים וגם בהשקיה במים מליחים.

נוסף על כך, החרוב הוא עץ שמקבע כמות גדולה של פחמן;

סוהיל זיידן עובד בקק"ל 35 שנים, וגר בזמר. הוא יערן ואגרונום, ולמד בפקולטה לחקלאות ברחובות.

מתי התחלת לעבוד בקק"ל, ואיך הייתה התקופה הראשונה שלך בארגון?

התחלתי לעבוד בקק"ל בשנת 1986 בגלל אבא שלי, הוא דחף אותי לזה. הוכשרתי להיות מדריך חקלאי במשרד החקלאות, ואבא ז"ל אמר לי, "רק קק"ל". מי שקלט אותי היה עמרי בונה, שהיה בשעתו מנהל אזור הכרמל. התחלתי את עבודתי כיערן בוואדי ערה.

לא קיבלתי הדרכה או הכשרה כיערן. בשעתו לא היו תוכניות ולא הייתה תמ"א – מה שחלמתי בלילה ביצעתי ביום למחרת. ייערנו. היום אנחנו מתברכים במה שעשינו בשעתו.

איך התקדמת בקק"ל לאחר מכן?

הייתי עוזר למנהל חבל מרכז בין השנים 1990–1996. הקמתי את תחום הבוסתנים בקק"ל. הבוסתנים נועדו לשמש אזורי חיץ לאש בתוך גושי היערות הגדולים ולספק אטרקציה למטיילים ביערות, שיוכלו לאכול תאנים, חרובים... נטענו

השתמשו בריסוס מהאוויר להקמת יער או גם ביער קיים?
השתמשו בריסוס מהאוויר כשנטעו יער חדש וגם להדברה של הקידה השעירה והסירה הקוצנית לשם השבת מרעה. אני התנגדתי, ועד היום מתנגד לזה. זה פשע. כשמדובר בהדברת עשבייה למניעת תחרות עם עצים בשנה הראשונה והשנייה לאחר הנטיעה, חשבתי שכדאי להתמקד בריסוס סביב בור הנטיעה. התחלנו לרסס סביב הבור לפני הנטיעה.

אז הכנסתי את הנושא של ריסוס נישא על גב פועלים. בקק"ל נהגו לרסס בעבר באופן אוטומטי בחניונים קולטי קהל. אני התנגדתי. לשמחתי הרבה, באתרים קולטי קהל לא מרססים כיום. יש הרבה דריכה, ואין כמעט עשבייה. לאחר שהפסקנו את הריסוס שגורם לדיכוי שיחים וצומח רב-שנתי, ראינו מיני צמחים חדשים שנכנסו ליערות או שהתחילו לגדול בשולי יערות. באתרים קולטי קהל אין צורך לטפל בעשבייה.

תוכל לספר על נושא הרעייה?

לדעתי, הגיע הזמן שנתקדם ביערות לרעייה משולבת. כלומר, לשלב ביער רעייה של עדרי עיזים, כבשים ופרות. כל אחד מהם אוכל סוג אחר של עשבייה. אנחנו צריכים להשתמש בעדר כממשק, וגם לשלם כסף עבור הרעייה המשולבת לבעל העדר, כמו שבמטעים, החקלאי משלם לכווון עבור האבקה על ידי דבורים. לכן, התכנון בשיתוף אנשי המרעה חשוב מאוד. לדעתי, צריך שקק"ל תעודד הקמת עדרים בעיקר במרכז, ולא להביא לאזור עדרים מהנגב.

הגעת לקק"ל כיערן צעיר ופיתחת מספר תחומים מרכזיים – חרובים, הדברה, רעייה. יש תחומים נוספים שעסקת בהם?

קידמתי לאחרונה את הקשר של המגזר הערבי ליערות. קק"ל נטעה יערות לרווחת כלל התושבים. במהלך השנים אני רואה שהתחזק הקשר בין האוכלוסייה הערבית ליערות. החזון שלי הוא לראות ערבים יוצאים לנקות את היערות מיוזמה עצמית. יש התחלה, ואני חושב שקק"ל צריכה להשקיע יותר בנושא של שיתוף הפעולה עם הערבים.

תרצה להגיד מספר מילים לסיכום?

מה שהנחה אותי במהלך תפקידי הוא העובדה שראיתי את היערנים כמנהלים שלי. המטרה שלי הייתה לשרת אותם ולסייע להם. זה הדבר החשוב ביותר, לעבוד בהרמוניה מלאה, כדי שלא ירגישו שבא מישו מאגף הייעור ומסתכל עליהם מלמעלה למטה, ולכן היערנים נמצאים איתי בקשר מצוין. אני איש של עצים ואיש של יער, ואשאר קשור אליהם. אשמח לתרום בהתנדבות לקידום הקמת עדרים לממשק של שטחים פתוחים בכלל ושל שטחי יער בפרט. אני בקשר מצוין ורציף עם אנשי המקצוע של קק"ל וגם עם הגמלאים. קק"ל זו משפחה אחת.

יש לו חשיבות למרעה דבורים, כי הוא עץ בעל צוף; מתחת לחרובים יכולה לגדול צמחייה טבעית, הוא לא מתחרה איתה. כך ניתן לשלב עם נטיעת החרובים גם מרעה של בעלי חיים, וגם הפקה של מוצרים שונים לתעשייה. לדעתי זה ענף נהדר.

הצטרפת לקק"ל בצעירותך, למדת לאחר מכן?

נכנסתי לעבודה עם תואר ראשון, ולאחר מכן המשכתי ללמוד בפקולטה לחקלאות. התמחיתי בנושא זיתים אצל כרוכ' שמעון לביא. ואני רוצה להחזיר את כולנו לשנות ה-80 – מי חשב אז על נטיעת עצי זית? היו עוקרים אותם. עקרו זיתים באחיהוד כדי להרחיב את השטח החקלאי, 4,000 עצי זית. אני האמנתי בעץ הזה, לכן הובלנו בפקולטה פיתוח של זנים חדשים נוסף על הזנים המקומיים. אני רוצה להזכיר שהנטיעה הראשונה של קק"ל בשנת 1902 הייתה מטע זיתים, ביער חולדה (יער הרצל). ביער הרצל נטועים עצים מהזן שמללי. הוא לא מתאים לכבישה, הוא עתיר שמן, ואינו סירוגי (ועל כן נותן יכול טוב במהלך השנים).

הזן שנקרא סורי הוא זן מקומי?

במחקרים הוכחנו שיש שני זנים מקומיים. אחד מהם הוא הסורי, שבמקור נקרא צורי, וצורי זה בצד"י, יש השפעה של העברית על הערבית. היה יותר קל לערבים להגיד סורי ולא צורי. וגם היהודים אמרו סורי במקום צורי. אבל אין לו קשר לסוריה, הוא לא גדל בסוריה. הזן המקומי שגדל בסוריה נקרא הזן הסוראני, זה זן אחר לגמרי. היה יוכוח במשך השנים מאיפה הגיע הזן שנקרא סורי, האם מצור? אבל בחפירות ארכאולוגיות הוכח שהזן הסורי מקורו בכרמל. רשות העתיקות מצאה זרעים רבים של זית ובית בד עתיק בתוך הים, קרוב לחוף כרמל. זהו כנראה הזן המקומי.

עסקת רבות בנושא ההדברה. מה תוכל לספר על כך?

במשך שנים הייתה חברה ממשלתית להדברת עשבייה. היא הייתה אחראית על הריסוס בארץ ונתנה שירותים לקק"ל, לרט"ג, למנהל מקרקעי ישראל, למע"צ ועוד.

ואז הייתה החלטת ממשלה לפרק את החברה. אני הייתי הנציג של קק"ל כשפירקו אותה. אמרו לי לקחת על עצמי את הדברת העשבייה כתחום מקצועי. התחלנו בקק"ל להשתמש בחומרים ידידותיים יותר לסביבה. החומר אמיר (EMIR) הוכנס לשימוש בישראל על ידי קק"ל. החומר לא פוגע בקרקע, לא מחלחל למי תהום, ופועל על שכבת הקרקע העליונה בלבד, על 5 ס"מ מגובה פני הקרקע. אני לא מהתומכים הנלהבים של הדברת עשבייה. אני אוהב להשתמש במינימום חומרי הדברה, היכן שניתן אני מעדיף לעשות שימוש בהדברה אגרו-טכנית, אגרו-מכנית. כיסוח, טוריה מכוש או מגל. אני ביטלתי את הריסוס מהאוויר, היה ריסוס עשבייה מהאוויר. אמרתי – לא בבית ספרי, ביטלתי.

פארק קנדה, מטיק סוכות, 2015
צילום: יעל אילון, ארכיון הצילומים של קק"ל

פארק עדולם, 2015
צילום: יוסי זמיר, ארכיון הצילומים של קק"ל